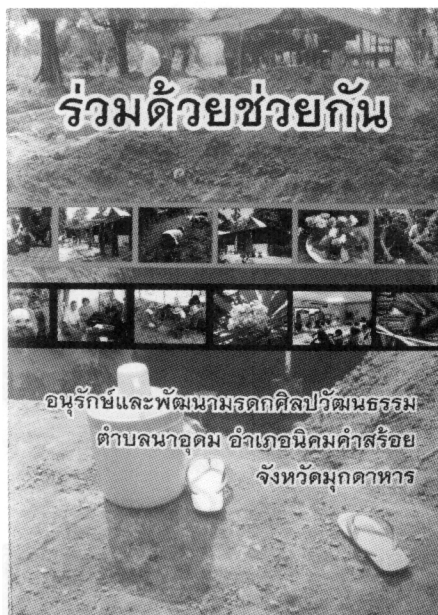

ร่วมด้วยช่วยกัน
อนุรักษ์และพัฒนามรดกศิลปวัฒนธรรมตำบลนาอุดม
อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร
แบบอย่างความสำเร็จของโบราณคดีแบบมีส่วนร่วม
ของกรมศิลปากร

ศาสตราจารย์ สายันต์ ไพรชาญจิตร

ทุกวันนี้เมื่อนึกถึงการทำงานโบราณคดีที่ดำเนินการโดยนักโบราณคดีที่สังกัดกรมศิลปากร หลายคนนึกภาพไม่ออกว่าทำอะไรกันและทำกันอย่างไร เพราะว่าไม่ค่อยได้ดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก ที่ทำกันอยู่ส่วนมากก็เป็นงานจ้างเหมาที่ดำเนินการโดยนักโบราณคดีสังกัดบริษัทเอกชนที่รับจ้างกรมศิลปากรดำเนินการอีกทีหนึ่ง ซึ่งงานรับจ้างต้องรีบๆทำให้เสร็จตามข้อกำหนดในสัญญาโดยเร็ว มิเช่นนั้นจะถูกปรับ และขาดทุนกำไร ที่สำคัญการทำงานโบราณคดีแบบรับจ้างตามสัญญาไม่เปิดโอกาสให้ใครๆได้เข้าไปมีส่วนร่วมทำงาน หรือเข้าไปเยี่ยมชม เพราะผู้รับเหมาไม่มีเวลาและไม่มีหน้าที่นำไปขึ้นชมแหล่งโบราณคดีหรือโบราณสถานที่สุดคั้น งานโบราณคดีแบบมีส่วนร่วมจึงเกิดขึ้นน้อยมากในประเทศไทยของเรา

แต่วันนี้ นักโบราณคดีระดับเล็กๆในกรมศิลปากรสองสามคนกำลังทำงานโบราณคดีแบบมีส่วนร่วม (Participative Archaeology) ที่พวกเขาเรียกว่า “โบราณคดีประชาร่วมรัฐ” และ “โบราณคดีร่วมด้วยช่วยกัน” ซึ่งมีความหมายอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า “โบราณคดีแบบมีส่วนร่วมด้วยกันทั้งสิ้น” และงานที่พวกเขาทำมาสองสามปีก็ประสบความสำเร็จอย่างงดงามเสียด้วย

หนังสือ “ร่วมด้วยช่วยกัน อนุรักษ์และพัฒนามรดกศิลปวัฒนธรรม ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร” ที่จัดพิมพ์เผยแพร่โดยเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรมนาอุดม สำนักศิลปากรที่ ๑๑ อุบลราชธานี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม คือหลักฐานยืนยันปรากฏการณ์ที่บ่งบอกถึงความสำเร็จในเรืองการทำงานโบราณคดีแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี

หนังสือเล่มนี้เป็นพ็อคเก็ตบุ๊ก เนื้อในกระดาษถนอมสายตา ๑๘๐ หน้า ปกสีสี ภาพบนปกไม่โดดเด่นนัก แต่ก็สื่อความหมายได้ดีโดยเฉพาะภาพร่องเท้าและของชาวบ้านสองข้างที่วางอยู่ปากหลุมลักลอบขุดหาโบราณวัตถุ ข้างซ้ายวางเอียงไปข้างหน้า อีกข้างหนึ่ง(ข้างขวา)วางเอียงอยู่ข้างหลังในลักษณะที่ภาคประชาชนกำลัง “ก้าวไปด้วยกัน” กับกรมศิลปากรในการทำงานทางโบราณคดี

ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ คือ นางสาวสุกัญญา เบาเนิด และนายวสันต์ เทพสุริยานนท์ นักโบราณคดีชำนาญการ สังกัดฝ่ายวิชาการ สำนักศิลปากรที่ ๑๑ อุบลราชธานี สุกัญญา เบาเนิด จบศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) จากมหาวิทยาลัยศิลปากร และจบปริญญาโทสาขามานุษยวิทยา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนวสันต์ เทพสุริยานนท์ ก็จบศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) จากมหาวิทยาลัยศิลปากร และ

จบปริญญาโทสาขาการพัฒนาชุมชนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทั้งสองคนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมและชุมชนเป็นอย่างดี รวมทั้งในระยะหลังๆ นี้มีความสนใจเรื่องการทำงานโบราณคดีชุมชนและพยายามนำความรู้ความเข้าใจเรื่องการทำงานกับภาคประชาชนไปประยุกต์ใช้ในการทำงานโบราณคดีในกรมศิลปากร โดยสันต์ เพทสุริยานนท์ ทำงานโบราณคดีแบบประชาร่วมรัฐร่วมกับชุมชนชาติพันธุ์ที่บ้านตาหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี และที่แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี ก่อนที่จะย้ายไปประจำที่อุบลราชธานี ในขณะที่สุกัญญา เบาเนิดประจำอยู่ที่อุบลราชธานีมาหลายปีแล้ว ทั้งสองคนรับผิดชอบโครงการเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรมของกรมศิลปากรในส่วนของความรับผิดชอบของสำนักศิลปากรที่ ๑๑ อุบลราชธานี จึงมีโอกาสนำเอาแนวคิด “การมีส่วนร่วม” มาใช้ในการทำงานโบราณคดีกับภาคประชาชนอย่างเต็มที่

จุดเด่นโดยรวมของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่การนำเสนอรายงานผลการทำงานโบราณคดีที่แตกต่างออกไปจากรายงานการปฏิบัติงานโบราณคดีกระแสหลักที่เคยนำเสนอเฉพาะเรื่องโบราณคดี โบราณวัตถุ ข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวกับ “ของ” หรือ “วัตถุทางโบราณคดี” (archaeological evidences/archaeological things) ไม่เห็นเรื่องราวของ “คน” ที่ทำงานโบราณคดี แต่หนังสือเล่มนี้นำเสนอทั้งสองส่วนอย่างกลมกลืนและมีชีวิตชีวา มีภาพการทำงานของ “คนจำนวนมาก” ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานโบราณคดีที่ “แหล่งโบราณคดีโนนหนองหอ” บ้านสมสะอาด บ้านนาอุดม ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางวิชาการสูงมาก เพราะเป็นแหล่งโบราณคดีที่พบหลักฐานการหล่อกลองมโหระทึกสำริดสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนประเทศไทย แต่ก่อนที่สุกัญญาและสันต์ จะเข้าไปดำเนินการศึกษาและพัฒนาเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๒ พื้นที่ส่วนใหญ่แหล่งโบราณคดีได้ถูกบุกทำลายโดยชาวบ้านเพื่อหาโบราณวัตถุมีค่าไปขายจนหมดสภาพความเป็นแหล่งโบราณคดี ซึ่งทั้งสองคนก็ไม่ได้ละทิ้งให้แหล่งโบราณคดีเสื่อมสภาพไป หากกลับใช้โอกาสนั้นฟื้นฟูซากของแหล่งโบราณคดีโนนหนองหอให้กลับมามีบทบาททั้งในทางวิชาการโบราณคดีและการพัฒนาเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรมได้สำเร็จ

หนังสือ “ร่วมด้วยช่วยกัน ๗” เป็นผลงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาเครือข่ายมรดกแบบมีส่วนร่วมทางโบราณคดี ครั้งเล่มแรกนำเสนอเรื่องความเป็นมาของ

โครงการ (บทที่ ๑) ความสำคัญของแหล่งโบราณคดี แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการทำงานทางโบราณคดี (บทที่ ๒) ข้อมูลชุมชนบ้านนาอุดม (บทที่ ๓) กลางเล่ม (บทที่ ๔) นำเสนอข้อมูลและความเห็นเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีโนนหนองหอยไว้โดยละเอียด มีแผนที่ ภาพถ่าย ภาพวาดโบราณวัตถุสำคัญ รวมทั้งการกำหนดอายุและแปลความทางวัฒนธรรม ส่วนครึ่งเล่มหลัง (บทที่ ๕) นำเสนอ “กิจปฏิบัติ” (actions) ที่ดำเนินงานร่วมกับชาวบ้าน พระสงฆ์ ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน ข้าราชการ และภาคส่วนอื่น ๆ ในการพลิกฟื้นแหล่งโบราณคดีโนนหนองหอยที่ถูกขุดทำลายลงไปอย่างยับเยินให้กลับมามีบทบาทนำในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านนาอุดมในการเข้ามาเป็นเครือข่ายอนุรักษ์และพัฒนามรดกศิลปวัฒนธรรมร่วมกับกรมศิลปากร ทั้งการขุดค้นศึกษาแหล่งโบราณคดี การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนนาอุดม-โนนหนองหอย การพัฒนาศักยภาพเยาวชนท้องถิ่นในการเป็นมัคคุเทศก์น้อย การจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนามรดกศิลปวัฒนธรรมชุมชนนาอุดม อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร มีรายละเอียดการปฏิบัติงาน กิจกรรมต่างๆ รวมทั้งภาพประกอบที่แสดงให้เห็นการมีส่วนร่วมของผู้คนจากภาคส่วนต่างๆจำนวนมาก นำอ่านมาก

ในหนังสือเล่มนี้มีคำนำของบุคคลสำคัญหลายท่าน เริ่มตั้งแต่คำนำของคุณชมรมุกมีคำ ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑๑ อุบลราชธานี บทเกียรตินำของพระอธิการชานินทร์ วิสุทธิสาโร เจ้าอาวาสวัดนาอุดมวาราม ประธานพิพิธภัณฑ์ชุมชนนาอุดม-โนนหนองหอย บทเกียรตินำของคุณวิจิตร คุณพูล ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาอุดม บทเกียรตินำของคุณประชา เทือกทา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ บ้านนาอุดม และบทเกียรตินำของคุณวิจารณ์ บุญกณฑ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ บ้านสมสะอาด ซึ่งต่างก็มีความเข้าใจเรื่อง “โบราณคดีแบบมีส่วนร่วม” และอิมเมจกับการที่ท่านทั้งหลายได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้งหลายในระยะสองปีที่ผ่านมา แต่น่าเสียดายที่ไม่เห็นคำนำของท่านอธิบดีกรมศิลปากร ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมในหนังสือเล่มนี้ เลยยังไม่ทราบที่ท่านอธิบดีกรมศิลปากร ท่านปลัดกระทรวงวัฒนธรรม และท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมมีความเห็นในความสำเร็จเรื่องนี้เพียงใด ผู้วิจารณ์หวังว่าในหนังสือเล่มต่อไปจะให้เห็นการมีส่วนร่วมของผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงวัฒนธรรมในกิจกรรมลักษณะนี้มากขึ้น...มากกว่าการเขียนคำนำในหนังสือด้วย